

**De Buitenschoolse Opvang; de Samenhang tussen Doelgroepkinderen, het
Activiteitenaanbod, en het Diversiteitsbeleid**

Wat is de samenhang tussen het aandeel doelgroepkinderen in de buitenschoolse opvang en het activiteitenaanbod, en wordt dit gemodereerd door het diversiteitsbeleid?

Yoëlle Knulst en Evianne Tissink

Universiteit Utrecht

Auteurs: Knulst, T. Y. (6181376) & Tissink, E. K. (6194478)

Opleiding: Pedagogische Wetenschappen

Scriptiebegeleider: Dr. Pauline Slot

Inleverdatum: 26 juni 2020

Abstract

In the Netherlands, a strongly growing group of children from the age of four to twelve years participate in after school care, *buitenschoolse opvang (bso)*. However, some children participate less, mainly children from non-Western immigrant families or low-SES backgrounds, so-called disadvantaged children. The current study examined relations between disadvantaged children and the provided activities in after school care. In addition, the study explored whether there is a moderation effect related to the diversity policy of the after-school care centre. In total, 96 centres participated and its pedagogical staff (117 caregivers) completed questionnaires, whose data were used for the analyses. Four regression analyses were performed, and the moderation was examined with PROCESS macro. The results showed limited relations between the population of disadvantaged children in the group and the provided activities. No associations were found for children with low-SES backgrounds. A higher proportion of children from non-Western immigrant families in an after-school care group was related to the provision of more intercultural activities. In addition, the relation between the provision of educational activities and the proportion of non-Western immigrant children in the group was moderated by the centre's diversity policy. When the proportion of disadvantaged children is higher, and the diversity policy is stronger, more educational activities are offered. There are almost no differences in the provision of activities for disadvantaged children, but the participation of disadvantaged children in the centres does show differences. Therefore, this study shows that inequality relates to participation rather than the activities offered by the centre.

De Buitenschoolse Opvang; de Samenhang tussen Doelgroepkinderen, het Activiteitenaanbod, en het Diversiteitsbeleid

Een sterk groeiende groep kinderen in de leeftijd van vier tot twaalf jaar maakt gebruik van de buitenschoolse opvang (bso) (Fukkink & Boogaard, 2016). In 2014 gingen 401.170 kinderen naar de bso, in 2018 waren dit er 503.980 (Nederlands Jeugdinstituut, 2019). Naast deze toename in aantallen heeft er een verandering plaatsgevonden in de visie op kinderopvang. Voorheen werd de bso als alleen een opvangvoorziening gezien, sinds 1995 wordt er aandacht geschonken aan het beleid binnen de bso's (Boogaard & Fukkink, 2009). De bso wordt gezien als een volwaardige pedagogische voorziening (Slot, Jepma, Muller, Romijn & Leseman, 2018), waar aandacht is voor de sociale ontwikkeling van kinderen binnen een veilig milieu (Boogaard & Fukkink, 2009; Schreuder, Boogaard, Fukkink, & Hoex, 2011). De vraag naar het doel van de buitenschoolse opvang is echter gebleven. De meningen zijn verdeeld of de buitenschoolse opvang zou moeten dienen als aanvulling op school en ontwikkelingsgerichte activiteiten moet aanbieden of als opvang waar kinderen vrij worden gelaten in activiteitenkeuze. Daarnaast is het nog niet duidelijk in hoeverre de buitenschoolse opvang toegankelijk is voor alle kinderen. Niet alle sociaaleconomische groepen zijn namelijk in dezelfde mate vertegenwoordigd in de bso. Kinderen uit huishoudens met hoger inkomen gaan vaker naar de kinderopvang dan kinderen uit families met een lager inkomen (Ghysels & Van Lancker, 2011; Van Lancker, 2013; Van Lancker & Ghysels, 2016). Ouders met een niet-westerse migratieachtergrond zijn minder positief over kinderopvang en maken hier minder gebruik van (Seibel & Hedegaard, 2017).

Doelgroepkinderen

De kinderen op de bso waarvan de ouders een laag sociaaleconomische status hebben zijn de doelgroepkinderen in deze studie. Hieronder vallen over het algemeen ook een aantal kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond. Ruim een kwart van alle gezinnen met een niet-westerse migratieachtergrond hadden een laag inkomen in 2017 (Van den Brakel & Otten, 2019). Echter, er is wel kinderopvangtoeslag aan te vragen voor de bso door ouders met een lager inkomensniveau. Kinderopvangtoeslag zou ouders van doelgroepkinderen tegemoet moeten komen. Er is in de gedeeltelijk private sector van de kinderopvang wel sprake van marktdifferentiatie, er zijn namelijk verschillen in aanbod en prijs waaruit ouders kunnen kiezen. Deze marktdifferentiatie heeft sociale ongelijkheid en segregatie tot gevolg (Van der Werf, Slot, Kenis, & Leseman, 2018). Deze kwestie leidt op basisscholen tot kansenongelijkheid (Van de Werfhorst, 2015). Kinderen uit gezinnen met een lagere sociaaleconomische status profiteren dus niet allemaal mee van het activiteitenaanbod van de buitenschoolse opvang. Terwijl juist doelgroepkinderen baat hebben bij naschoolse opvang (Felfe & Zierow, 2014; Lauer et al., 2006; McCartney, Dearing, Taylor, & Bub, 2007). Ouders met een laag inkomen hebben meer moeite met het ondersteunen van het leerproces van hun kinderen, waardoor er al vroeg een achterstand kan ontstaan op onder andere de gebieden

rekenen en lezen (Crosnoe & Cooper, 2010). Naschoolse opvang kan bijdragen aan het dichtend van deze achterstand (Felfe & Zierow, 2014), een stimulerend activiteitsaanbod zou hierin een rol kunnen spelen.

Activiteitsaanbod

De buitenschoolse opvang heeft niet als doel het formele leren, maar voornamelijk het aanbieden van activiteiten die passen binnen de context van vrijetijdsbesteding (Boogaard & Fukkink, 2009). De activiteiten moeten voldoende ruimte bieden voor eigen initiatieven en eigen keuzes (Boogaard, Fukkink, & Felix, 2008). Aan de andere kant biedt het deelnemen aan georganiseerde activiteiten kinderen de kans om hun interesses en talenten te ontdekken, om het functioneren te bevorderen en het risico op het ontwikkelen van probleemgedrag te verminderen (Mahoney & Bergman, 2002; Mahoney, Eccles, & Larson, 2004). Op internationale schaal speelt ook de vraag of er na schooltijd ook ontwikkelingsgerichte activiteiten moeten worden aangeboden. De verdeling van ontwikkelingsgerichte en naschoolse activiteiten is in veel landen niet duidelijk, en het kinderopvangbeleid van schoolgaande kinderen is in de meeste gevallen nog in de ontwikkelingsfase (Plantenga & Remery, 2009). Er is bewijs voor verbeterde leerprestaties bij het na schooltijd aanbieden van educatieve activiteiten (Patall, Cooper, & Batts Allen, 2010; Mahoney, Lord, & Carryl, 2005). Daarentegen is wel bekend dat kinderen meer academisch en sociaal profijt ervaren van activiteiten waar zij vrijwillig voor hebben gekozen (Vandell, Pierce, & Dadisman, 2005).

Diversiteitsbeleid

Het beleid van een bso wordt vastgelegd in het pedagogisch beleid, dit bestaat uit meerdere componenten (Van Dijk, Vroonhof, & Schreuder, 2000). Ten eerste de algemene visie, wat beschrijft welke functie de bso heeft in de samenleving. Ten tweede de pedagogische visie, dit beschrijft de functie van de bso voor kinderen. Ten derde de pedagogische uitgangspunten, dit beschrijft wat de bso beoogt te bereiken met het aanbod en waarom (Van Dijk, Vroonhof & Schreuder, 2000). Het is belangrijk dat er in de bso aandacht is voor verschillen en dat iedereen het gevoel heeft erbij te horen. Aandacht voor deze diversiteit en inclusie kan het pedagogische beleid van een organisatie beïnvloeden, bijvoorbeeld door het aanbieden van halal-maaltijden en beperkende kledingvoorschriften, zodat iedere ouder zich comfortabel voelt bij de kinderopvang (Van der Werf, Slot, Kenis & Leseman, 2018). Wanneer er meer culturele diversiteit is binnen de bso is dit mogelijk terug te zien in de pedagogische praktijk. Dit kan tot uiting komen door het organiseren van multiculturele activiteiten of door lesmateriaal met niet-stereotiepe afbeeldingen (Van der Werf et al., 2018). Ook boeken kunnen bijdragen aan de aandacht voor diversiteit, omdat ze bepaalde concepten in een simpele maar effectieve manier kunnen overbrengen aan kinderen (Pattnaik, 2003).

Doelgroepkinderen en het Activiteitsaanbod

Kinderen uit gezinnen met een laag inkomen profiteren het meest van activiteiten die cognitieve ontwikkeling stimuleren (McCartney et al., 2007). Hierbij helpt dat in de

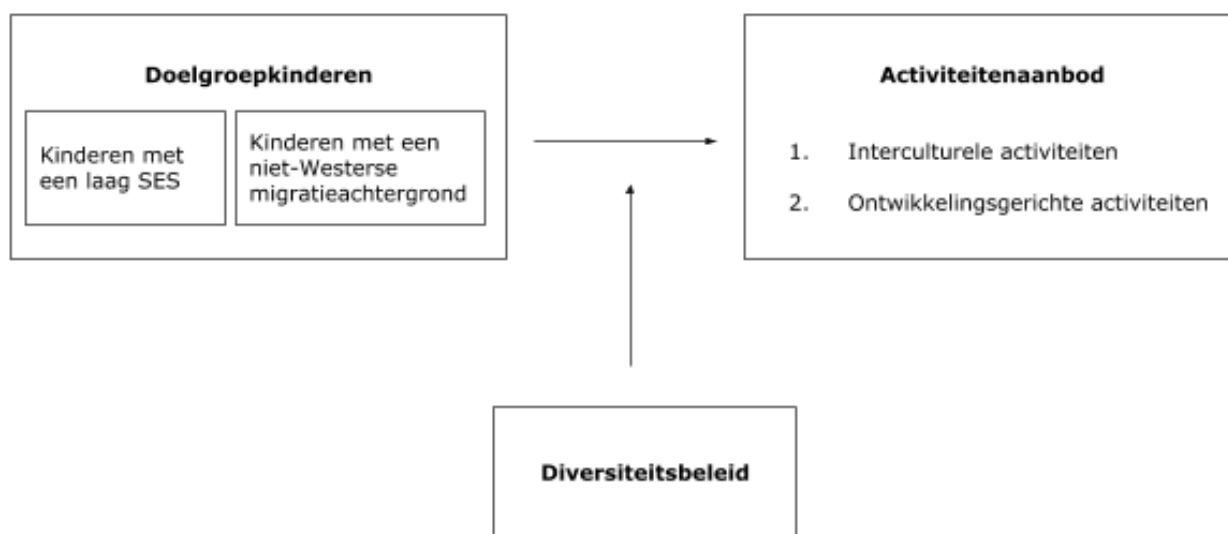
kinderopvang doelgroepkinderen meer directe instructie en interactie krijgen dan thuis. Bij voorschoolse kinderopvang is bekend dat balans tussen educatieve activiteiten en het vrije spel belangrijk is en deze beide componenten voor moeten komen in een dagelijkse routine (Fuligni, Howes, Huang, Hong, & Lara-Cinisomo, 2012). Een voorbeeld van ontwikkelingsgerichte activiteiten binnen de voorschoolse opvang zijn interactieve leesactiviteiten, deze dragen bij aan de uitbreiding van de woordenschat van kinderen (Bierman et al., 2008). Een ander voorbeeld dat effectief is gebleken bij doelgroepkinderen op het gebied van rekenvaardigheid, is het gebruik maken van nummerbordspellen (Siegler & Ramani, 2009). Bij de buitenschoolse kinderopvang is nog niet bekend welke activiteiten tegemoetkomen aan de behoeften van kinderen uit gezinnen met een laag inkomen. Daarnaast profiteren alle kinderen meer van stimulerende zorg, wanneer dit aansluit bij hun culturele gebruiken (Boykin & Baily, 1999; Burchinal & Cryer, 2003), in een kinderopvang van hogere kwaliteit is dit vaker aan de orde (Wishard, Shivers, Hoes & Ritchie, 2003). Het is dus belangrijk om aan te sluiten bij culturele gebruiken van kinderen die een andere thuiscultuur hebben dan de dominante cultuur in een land. Uit het onderzoek van van der Werf et al. (2018) is gebleken dat er in groepen met uitsluitend kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond lesmateriaal getoond wordt met niet-stereotiepe afbeeldingen, om zo bij te dragen aan diversiteit en representatie.

Huidig Onderzoek

Er is nog weinig onderzoek gedaan naar de bso, de beschikbare literatuur over dit onderwerp is schaars (Plantenga & Remery, 2009). Bij buitenschoolse opvangen is nog niet onderzocht of er sprake is van sociale ongelijkheid, wat mogelijk tot kansenongelijkheid kan leiden. Bij Nederlandse basisscholen is er sprake van sociale ongelijkheid door de vroege selectie en verschillen tussen scholen onderling (Dronkers et al., 2016). De kansenongelijkheid in het Nederlandse onderwijs kende de laatste jaren zelfs een groei, die pas recentelijk aan het stabiliseren is (Inspectie van het Onderwijs, 2019). In de Verenigde Staten dragen scholen bij aan kansenongelijkheid, vanwege verschillen in het activiteitenaanbod bij leerlingen uit gezinnen met een lager inkomen (Borman & Dowling, 2010). In deze thesis wordt onderzocht of het activiteitenaanbod bij groepen in de bso samenhang heeft met het aandeel doelgroepkinderen vanuit het kansenongelijkheidsperpectief. Daarnaast is bekend dat de kinderopvang kan bijdragen aan het verminderen van kansenongelijkheid (Van Lancker & Ghysels, 2016; Van Lancker, 2018). Het is nog niet bekend of dit ook geldt voor de bso.

Deze thesis richt zich dus op de buitenschoolse opvang, en met name op de samenhang tussen de groepssamenstelling gebaseerd op het aandeel doelgroepkinderen en het activiteitenaanbod (Figuur 1). Daarbij wordt ook onderzocht of er samenhang is tussen het aandeel doelgroepkinderen in de groep en het diversiteitsbeleid. De onderzoeksvraag luidt: "Wat is de samenhang tussen het aandeel doelgroepkinderen in de bso en het activiteitenaanbod, en wordt dit gemodereerd door het diversiteitsbeleid?" Met de deelvragen:

“Wat is de samenhang tussen het aandeel doelgroepkinderen (niet-westerse migratieachtergrond) het activiteitenaanbod op de buitenschoolse opvang?” en “Wat is de samenhang tussen het aandeel doelgroepkinderen (laag SES) op het activiteitenaanbod buitenschoolse opvang?” We verwachten dat er net als op basisscholen ook op de bso sprake is van sociale ongelijkheid, waarbij hoger aandeel doelgroepkinderen in een groep samenhang heeft met minder ontwikkelingsgerichte activiteiten, maar wel met meer interculturele activiteiten. Daarnaast verwachten we dat de samenhang tussen het aandeel doelgroepkinderen en het activiteitenaanbod sterker wordt door de moderatie van het diversiteitsbeleid.

Figuur 1. Schematische weergave van de moderatie hypothese.

Methode

Steekproef

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de reeds verzamelde data van de Landelijke Kwaliteitsmontitor Kinderopvang (LKK) (Slot, Jepma, Muller, Romijn, Bekkering & Leseman, 2019). De steekproef voor het onderzoek bevat participanten op landelijke schaal. Nederland is ingedeeld in vier grote regio's waaruit een gestratificeerde steekproef is getrokken uit de formeel geregistreerde opvanglocaties die zijn meegenomen in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen. De steekproef is getrokken naar regio (4 kenmerken: Noord, Midden-Oost, West en Zuid), urbanisatiegraad (2 kenmerken: landelijk en stedelijk) en grootte van de locatie (2 kenmerken: klein en groot). Vervolgens zijn er voor elke meting binnen de vier grote regio's op aselecte wijze twee nieuwe kleinere gebieden geselecteerd. Daarbinnen is de steekproef gerealiseerd naar kinderopvangtype. Naast de bso's is er ook onderzoek gedaan bij de kinderdagopvang, peuteropvang en gastouderopvang. In dit onderzoek zijn alleen de steekproefgegevens van de buitenschoolse opvang gebruikt. De uiteindelijke steekproef voor dit onderzoek bestaat uit 96 verschillende bso groepen, hun

managers en in totaal 117 pedagogisch medewerkers (pm-ers). Van de pm-ers is de meerderheid van het vrouwelijk geslacht (93%), met een gemiddelde leeftijd van 36 jaar. De meeste pm-ers (57%) hebben een middelbare beroepsopleiding (mbo) gevolgd van niveau drie of vier. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van vragenlijsten die zijn ingevuld door de managers en de pm-ers. De informatie over de doelgroepkinderen, het activiteitenaanbod en het beleid van de bso's is afgeleid uit de antwoorden van deze vragenlijsten.

Procedure

Bij de werving is eerst een informatiebrief gestuurd en daarna is telefonisch contact opgenomen met de contactpersonen. De gemiddelde respons van de bso locaties van de jaren 2017, 2018 en 2019 was 37%. In totaal zijn er 259 bso's benaderd, waar er over de jaren heen 96 hebben deelgenomen aan het onderzoek. Wanneer de deelname werd bevestigd, zijn brieven, informatiefolders en het toestemmingsformulier naar de deelnemende locaties gestuurd. De contactpersonen op de locaties hebben ervoor gezorgd dat de manager, de pedagogisch medewerkers en de ouders van de kinderen deze informatie ontvingen, lasen en toestemming gaven voor het onderzoek. Zo is er voldaan aan de informed consent. De personen die de locaties hebben onderzocht en de kwaliteit in beeld hebben gebracht, zijn getrainde en pedagogisch onderlegde observatoren. Zij hebben de kwaliteit in beeld gebracht aan de hand van observaties, gestructureerde interviews en filmmateriaal, wat vervolgens is gecodeerd. Tevens hebben de managers en pedagogisch medewerkers een vragenlijst ingevuld, de managers deden dit vooral online, de pm-ers schriftelijk.

Meetinstrumenten

De vragenlijst voor pedagogisch medewerkers is gebruikt voor het meten van het activiteitenaanbod. Een voorbeeldvraag uit deze vragenlijst met betrekking tot ontwikkelingsgerichte activiteiten: "Kinderen oefenen met optel-en aftreksommetjes, of de tafels van vermenigvuldiging, vanaf een werkblad of met een computerspel." De pm-ers kunnen een antwoord kiezen uit een ordinale schaal: (bijna) nooit, minder dan 2 keer per maand, 2 tot 3 keer per maand, elke week, 2 tot 4 keer per week, elke dag of 2 of meer keer per dag. De variabele bevat in totaal zeven items, waaronder de voorbeeldvraag en de zes volgende items: kinderen spelen met een meetlint, meetlat, weegschaal, maatbeker of thermometer, bepalen lengte of gewicht, wat langer of zwaarder, warmer of kouder is; kinderen leren cijfers schrijven en cijfers lezen, bijvoorbeeld het cijfer van de leeftijd van een jarig kind, de datum op de kalender; kinderen en medewerkers lezen samen een boekje met plaatjes en tekst; de medewerker leest voor en stelt vragen over het verhaal of informatieve onderwerp; kinderen spelen met zand en water, onderzoeken drijven en zinken, ze spelen met magneten (bijv. SmartMax), licht, spiegels, trekveren of knickers die naar beneden rollen; kinderen spelen met hijskraan, weegschaal-balans, tandwielen, of maken dingen met een elektrische treinbaan, (junior) Knexx. Deze variabele is gemeten op ordinale schaal, maar wordt voor de analyse beschouwd als interval meetniveau, door de geheeltallige uitkomsten

en het gebruik van een zevenpuntsschaal (Plooi, 2011). Uit de betrouwbaarheidsanalyses bleek dat voor ontwikkelingsgerichte activiteiten een acceptabele betrouwbaarheid had, Cronbach's alpha = .74 (Field, 2005).

De variabele interculturele activiteiten is opgebouwd uit vier items uit de vragenlijst voor pedagogisch medewerkers, met onder andere: "Kinderen verkennen verschillen in culturele en religieuze gewoonten, leren over de achtergrond van kinderen uit andere landen en culturen.", gemeten met dezelfde antwoordschaal als bij ontwikkelingsgerichte activiteiten. De andere drie items zijn: kinderen besteden aandacht aan belangrijke feestdagen van andere culturen; kinderen met verschillende culturele achtergronden spelen of werken samen en worden daarin aangemoedigd; kinderen doen een intercultureel project. Deze variabele is gemeten op ordinale schaal, maar wordt voor de analyse beschouwd als interval meetniveau, door de geheeltallige uitkomsten en het gebruik van een zevenpuntsschaal (Plooi, 2011). De variabele interculturele activiteiten had een betwifelbare betrouwbaarheid, met een Cronbach's alpha van .68. Er is besloten deze variabele toch mee te nemen in de analyses, omdat het dichtbij de grens ligt van een acceptabele betrouwbaarheid, namelijk .70 (Field, 2005).

De afhankelijke variabele doelgroepkinderen is gebaseerd op de inschattingen van de pedagogisch medewerkers over het percentage doelgroepkinderen in hun groep. De doelgroepkinderen zijn opgedeeld in twee variabelen, een variabele voor de kinderen met een laag SES en een voor kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond. De oorspronkelijke variabele is gebaseerd op het percentage doelgroepkinderen en was van ratio meetniveau. Voor het onderzoek was het van belang de beide variabelen te categoriseren en dummyvariabelen te construeren, om groepen met veel en weinig doelgroepkinderen met elkaar te vergelijken. Er is onderscheid gemaakt tussen twee categorieën bso groepen: categorie 0 met weinig aandeel van doelgroepkinderen en categorie 1 met veel aandeel van doelgroepkinderen. Ze zijn gebaseerd op een median split van de data op de oorspronkelijke variabelen, zodat de twee categorieën qua grootte gelijk aan elkaar zijn. Voor het percentage kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond was de cut-off waarde .24 en voor het percentage kinderen met een laag SES was de cut-off waarde .26.

De vragenlijst voor managers is gebruikt voor de variabele diversiteitsbeleid. De variabele bestaat uit drie items, een voorbeelditem is: "Hoe belangrijk is het aanbieden van interculturele activiteiten in de groepen van deze locatie?" De managers kunnen een antwoord kiezen uit een ordinale schaal: helemaal niet belangrijk, niet belangrijk, neutraal, belangrijk of heel belangrijk. De overige twee items zijn: zorgen dat het personeel een afspiegeling vormt van de sociale en etnisch-culturele diversiteit in de samenleving; rekening houden met culturele gewoonten en voorschriften op het gebied van voeding. Deze variabele is gemeten op ordinale schaal, maar wordt voor de analyse beschouwd als interval meetniveau, door de geheeltallige uitkomsten en het gebruik van een vijfpuntsschaal (Plooi, 2011). De variabele

diversiteitsbeleid had ook een betwifelbare betrouwbaarheid, met een Cronbach's alpha van .66. Net als bij de variabele interculturele activiteiten is om dezelfde reden besloten deze variabele mee te nemen in het onderzoek. Voor het construeren van elke variabele is nagegaan of de items goed aansloten bij het te meten construct om te voldoen aan de inhoudsvaliditeit per variabele.

Analyseplan

In de onderzoeksvraag ("Wat is de samenhang tussen het aandeel doelgroepkinderen in de bso en het activiteiten aanbod, en wordt dit gemodereerd door het diversiteitsbeleid?") is het activiteiten aanbod de afhankelijke variabele, het aantal doelgroepkinderen in de groep de onafhankelijke variabele en het diversiteitsbeleid de moderatievariabele. In de twee deelvragen zijn de variabelen voor doelgroepkinderen (niet-westers en laag SES) de onafhankelijke variabelen en het activiteiten aanbod de afhankelijke variabele. Doordat het aantal pm-ers per bso groep verschilt, en bij sommige groepen meerdere pm-ers de vragenlijsten hadden ingevuld, was het nodig om deze data te aggregeren. Dit wil zeggen dat de scores van de pm-ers die informatie gaven over dezelfde groep, samen genomen worden tot één gemiddelde score per bso groep. Hierdoor is het aantal scores waarmee de analyses worden uitgevoerd teruggebracht naar $N = 80$. Voor het aggregeren van de scores en het uitvoeren van de analyses wordt er gebruik gemaakt van het statistische analyseprogramma SPSS.

Voordat de analyses werden uitgevoerd, zijn correlaties tussen de variabelen getoetst met de Pearson correlatie analyse. Vervolgens zijn er voor de toetsing van de onderzoeksvraag, eerst vier enkelvoudige regressies uitgevoerd om de relatie tussen groepssamenstelling op basis van de twee soorten doelgroepkinderen (niet-westers/laag SES) en het aanbod van de verschillende activiteiten (intercultureel en ontwikkelingsgericht) te toetsen en te beoordelen of deze significant zijn. Voor de moderatie is gebruik gemaakt van PROCESS macro (Hayes, 2012), om de moderatie van diversiteitsbeleid op de samenhang tussen het aandeel doelgroepkinderen in de groep en het activiteiten aanbod te toetsen.

Voorafgaand aan de analyses zijn de variabelen gecontroleerd op een aantal assumpties. Geen enkele variabele kon voldoen aan de assumpties van normaliteit en lineariteit, wel was er voldoende spreiding. De scatterplot van de verschillende variabelen gaf een lichte afwijking weer, maar er kon wel rechte lijn getrokken worden, er is dus geen sprake van een curvilineaire relatie. Aan de assumpties homoscedasticiteit, multicollineariteit en onafhankelijkheid is wel voldaan. Echter, er waren wel uitschieters aanwezig op sommige variabelen. Op interculturele activiteiten was dat er één, op ontwikkelingsgerichte activiteiten twee, en op diversiteitsbeleid twee. Om de impact van deze uitschieters op het resultaat te verminderen, zijn de waarden van deze uitschieters veranderd met behulp van de winsorize methode (Tabachnick & Fidell, 2012) naar de hoogste of laagste mogelijke waarde van de

range. Om een zo groot mogelijke steekproef te behouden zijn deze uitschieters niet verwijderd.

Resultaten

In tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken van de verschillende variabelen weergegeven, evenals de Pearson correlaties. Er zijn bij de afhankelijke variabelen en de moderator variabele sprake van een aantal ontbrekende data. Om optimaal gebruik te maken van de aanwezige data is gebruik gemaakt van de 'exclude missing pairwise' optie in SPSS. Bij de variabele van het diversiteitsbeleid ontbrak relatief veel data, van 14 managers waren er geen gegevens over het diversiteitsbeleid bekend.

De oorspronkelijke variabelen voor de doelgroepkinderen (laag SES en niet-westers) zijn beschreven in tabel 1. Het gemiddelde percentage doelgroepkinderen op de groepen is 25% met een niet-westerse migratieachtergrond, en 27% bestaat uit kinderen met een laag sociaaleconomische status. In tabel 1 is ook te zien dat managers op het diversiteitsbeleid gemiddeld vrij hoog scoren, binnen deze variabele is weinig spreiding. Op de variabelen interculturele en ontwikkelingsgerichte activiteiten scoren pedagogisch medewerkers relatief laag, maar is er wel meer spreiding binnen de variabelen. Een lage score op de activiteiten schalen betekent dat er weinig toepassing is van de interculturele en ontwikkelingsgerichte activiteiten op de bso.

In tabel 1 zijn de Pearson correlatie coëfficiënten te zien tussen de verschillende variabelen. Uit de Pearson correlatieanalyse, uitgevoerd met de oorspronkelijke variabelen, is ten eerste gebleken dat de correlatie tussen het aanbod van interculturele activiteiten en het aandeel doelgroepkinderen (niet-westers) in de groep significant en positief is ($r = 0.26$), dit is een zwakke correlatie (Cohen, 1992). Dit betekent dat interculturele activiteiten en kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond vaker samengaan. In groepen waar veel kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond zijn, is meer aandacht voor interculturele activiteiten. Ten tweede is gebleken dat de correlatie tussen interculturele activiteiten significant is en positief gecorreleerd met ontwikkelingsgerichte activiteiten ($r = 0.31$), dit is een matig verband (Cohen, 1992). Dit betekent dat de interculturele en ontwikkelingsgerichte activiteiten vaker samengaan, in groepen waar meer aandacht is voor interculturele activiteiten is ook meer aandacht voor ontwikkelingsgerichte activiteiten.

Tabel 1. *Descriptieve Statistieken van de Variabelen en de Correlatie tussen Laag SES en niet-westerse Migratieachtergrond*

	N	M (SD)	Range	Niet-Westers				Laag SES				
				1	2	3	4	1	2	3	4	
1 Doelgroepkinderen (niet-Westers)	80	.25 (0.20)	0.00 – 1.00	-								
Doelgroepkinderen (laag SES)	80	0.27 (0.18)	0.00 – 0.75					-				
2 Diversiteitsbeleid	66	3.58 (0.46)	2.67 – 4.67	.12	-			.13	-			
3 Interculturele activiteiten	73	2.27 (1.10)	1.00 – 5.00	.26*	.17	-		-.03	.17	-		
4 Ontwikkelingsgerichte activiteiten	74	2.72 (0.94)	1.00 – 4.83	.21	.19	.31**	-	-.20	.19	.31**	-	

Noot: * $p = .05$ ** $p = .01$

Moderatie van de Relatie tussen Doelgroepkinderen en het Activiteitsaanbod door het Diversiteitsbeleid

In stap 1 zijn er vier enkelvoudige regressies uitgevoerd om de relatie tussen de groepssamenstelling (groepen met veel/weinig aandeel doelgroepkinderen) en het aanbod van de verschillende activiteiten te meten. In stap 2 is de moderatievariabele als voorspeller meegenomen. In tabel 3 zijn de ongestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (B), de standaardfout (SE), de verklaarde variantie (R^2) en de significante waarde (p) voor elke voorspeller van elke stap weergegeven. De gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten (β) zijn voortgekomen uit de PROCESS analyse, doordat de gestandaardiseerde scores van de moderator variabele diversiteitsbeleid zijn gebruikt.

Tabel 2. *Enkelvoudige Regressieanalyses voor Samenhang tussen Groepssamenstelling (aandeel kinderen met lage SES of migratieachtergrond) en het Activiteitsaanbod, en Moderatie van het Diversiteitsbeleid*

	Intercultureel				Ontwikkelingsgericht			
	B	SE	R^2	P	B	SE	R^2	P
Stap 1								
Niet-Westers	.75	.24	.12	.003	.40	.21	.05	.067
Laag SES	.12	.26	.00	.635	-.34	.22	.03	.115
Stap 2								
Model niet-Westers			.18	.009*			.14	.036*
Niet-Westers		.24		.003*		.23		.100
Diversiteitsbeleid		.24		.836		.23		.345
Niet-Westers x diversiteitsbeleid		.28		.337		.26		.053*
Model laag SES			.04	.512			.05	.348
Laag SES		.26		.750		.24		.232
Diversiteitsbeleid		.21		.515		.19		.506
Laag SES x diversiteitsbeleid		.27		.637		.24		.576

Noot: * $p < .05$

Stap 1 In de eerste stap waren de voorspellers aandeel kinderen met een laag SES en aandeel kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond op de activiteiten opgenomen. Hierna zijn vier enkelvoudige regressies uitgevoerd. De eerste regressie, met de variabele

laag SES als onafhankelijke variabele en de variabele interculturele activiteiten als afhankelijke variabele is niet significant, $F(1,71) = 0.23$, $p = .635$. De tweede regressie, met de variabele laag SES als onafhankelijke variabele en de variabele ontwikkelingsgerichte activiteiten als afhankelijke variabele is ook niet significant, $F(1,72) = 2.54$, $p = .115$. Het aandeel kinderen met een laag SES in de groep hangt dus niet samen met het gerapporteerde activiteitenaanbod. De derde regressie, met de variabele niet-westers als onafhankelijke variabele en de variabele interculturele activiteiten als afhankelijke variabele, is significant, $F(1,71) = 9.45$, $p = .003$. De vierde regressie, met de variabele niet-westers als onafhankelijke variabele en de variabele ontwikkelingsgerichte activiteiten als afhankelijke variabele, was niet significant, $F(1,72) = 3.46$, $p = .067$. Hieruit blijkt dat niet-Westers geen voorspeller is voor ontwikkelingsgerichte activiteiten, maar het hebben van groot aandeel niet-westerse kinderen in de groep wel 12% van de variantie in het interculturele activiteitenaanbod verklaart.

Stap 2 In de tweede stap is de interactie tussen groepssamenstelling en het diversiteitsbeleid toegevoegd door middel van PROCESS macro (Hayes, 2017). In tabel 3 is te zien dat deze interactieterm van laag SES en het diversiteitsbeleid niet significant is voor de twee soorten activiteiten. Er is geen verband, ook niet voor de groep met weinig aandeel laag SES kinderen of de groep met hoger aandeel laag SES kinderen. Dit betekent dat het aandeel van kinderen met een laag SES in de groep geen samenhang heeft met het activiteitenaanbod, ook niet in samenhang met het diversiteitsbeleid. De interactie tussen niet-westers en het diversiteitsbeleid op interculturele activiteiten is ook niet significant ($p = .337$). Dezelfde interactieterm was wel borderline significant voor de ontwikkelingsgerichte activiteiten ($p = .053$), $\beta = .51$. Dit betekent dat er een sterk effect is (Acock, 2014). Het effect van de onafhankelijke variabele op de afhankelijke variabele ontwikkelingsgerichte activiteiten wordt beïnvloed door de derde variabele.

Discussie

In deze studie is onderzocht of er samenhang is tussen het aandeel doelgroepkinderen (met een laag SES of met een niet-westerse migratieachtergrond) in een buitenschoolse opvang groep en het activiteitenaanbod (gespecificeerd naar interculturele activiteiten en ontwikkelingsgerichte activiteiten) dat daar aangeboden wordt. Daarnaast is onderzocht of het diversiteitsbeleid van een buitenschoolse opvang deze samenhang sterker modereert. De eerste hypothese veronderstelde dat er net als op basisscholen ook op de bso sprake is van sociale ongelijkheid, waarbij meer doelgroepkinderen in een groep samengaat met minder aanbod van ontwikkelingsgerichte activiteiten, maar wel met meer interculturele activiteiten. De hypothese wordt gedeeltelijk verworpen. Wanneer het aandeel kinderen afkomstig uit laag SES gezinnen in een bso groep hoog ligt, worden er niet meer of minder interculturele of ontwikkelingsgerichte activiteiten aangeboden. Wanneer er hoger aandeel is van kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond in een bso groep, worden er ook niet meer

ontwikkelingsgerichte activiteiten aangeboden, maar is er wel meer aandacht voor interculturele activiteiten. Dat er meer aandacht is voor diversiteit wanneer er meer doelgroepkinderen zijn komt overeen met de studie van Wishard, Shivers, Howes & Ritchie (2003), die stelt dat kinderopvang van hogere kwaliteit vaker gebruikt maakt van culturele gebruiken en met de studie van Van der Werf (2018) waar meer aandacht was voor diversiteit van het lesmateriaal wanneer er veel kinderen met een migratieachtergrond op een groep waren. Deze aandacht voor diversiteit kan naast het lesmateriaal mogelijk ook tot uiting komen in de activiteiten.

De tweede hypothese veronderstelde dat de samenhang tussen de groepssamenstelling en het activiteitenaanbod sterker gemodereerd wordt door het diversiteitsbeleid. Deze hypothese wordt verworpen. Wanneer er een hoger aandeel is van kinderen uit laag SES gezinnen, en er wordt een sterker diversiteitsbeleid gevoerd, is er geen sprake van meer of minder aanbod van interculturele of ontwikkelingsgerichte activiteiten. Wanneer er meer aandeel is van kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond en er is een sterker diversiteitsbeleid, worden er niet meer interculturele activiteiten aangeboden. Ontwikkelingsgerichte activiteiten worden wel meer aangeboden in een bso groep wanneer er meer aandeel is van kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond en er een sterker diversiteitsbeleid wordt gevoerd. De hypothese wordt hier ook verworpen aangezien er zonder toevoeging van het diversiteitsbeleid het aandeel niet-westerse kinderen geen samenhang heeft met het ontwikkelingsgerichte activiteitenaanbod. Een mogelijke verklaring voor het feit dat er meer aandacht is voor ontwikkelingsgerichte activiteiten bij een hoger aandeel niet-westerse kinderen in groep en een sterker diversiteitsbeleid, kan zijn dat er binnen de bso bewustzijn is van de mogelijke achterstand die kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond kunnen hebben. Uit eerdere studies is al gebleken dat de voorschoolse opvang een positieve invloed heeft op het verkleinen van deze achterstand (Magnuson & Waldfogel, 2005). Bij voorschoolse opvang bleek zelfs dat een hogere concentratie van doelgroepkinderen zorgt voor betere kwaliteit van het ontwikkelingsgerichte activiteitenaanbod (Van Schaik, Leseman & De Haan, 2016). Doordat er bewustzijn is van deze ontwikkelingen, kan het zijn dat wanneer er meer kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond in de groepen komen, het diversiteitsbeleid wordt aangepast en zich vertaalt naar een groter aanbod van ontwikkelingsgerichte activiteiten.

Het antwoord op de onderzoeksvraag is dat het aandeel doelgroepkinderen uit laag SES gezinnen niet samen gaat met het activiteitenaanbod, ook niet wanneer er sprake is van een sterk diversiteitsbeleid. Er worden wel meer interculturele activiteiten aangeboden bij een hoger aandeel doelgroepkinderen met een niet-westerse migratieachtergrond in de groep. Het aandeel doelgroepkinderen met een niet-westerse migratieachtergrond gaat niet samen met het ontwikkelingsgerichte activiteitenaanbod, maar deze activiteiten worden wel meer aangeboden wanneer er sprake is van een sterk diversiteitsbeleid.

Vanuit het perspectief van kansenongelijkheid is in eerdere studies sociale ongelijkheid onderzocht op basisscholen en kinderopvangen. In de Verenigde Staten dragen scholen bij aan kansenongelijkheid, onder andere door verschillen in het activiteitenaanbod bij leerlingen uit gezinnen met een lager inkomen (Borman & Dowling, 2010). In het huidige onderzoek is niet gebleken dat groepen met veel kinderen uit een lager milieu een minder stimulerend activiteitenaanbod bieden. Dit resultaat van de bso sluit niet aan bij de bevindingen van Borman & Dowling (2010) over kansenongelijkheid. Dat er geen verschil wordt gevonden kan als positief ervaren worden, de kwaliteit van de bso is dus niet minder wanneer er een hoger aandeel doelgroepkinderen is. Niettemin, staat vast dat de steekproef van het onderzoek niet erg divers is. Slechts 12,1% procent van de bso groepen had meer dan 50% kinderen met een laag SES en slechts 7,5% procent van de bso groepen had meer dan 50% kinderen met een niet-westerse migratieachtergrond (Appendix A). De groepen zijn dus niet divers met betrekking tot doelgroepkinderen. Hieruit kan worden afgeleid dat er sprake is van sociale selectie tendensen in het gebruik van de bso doordat kinderen met een laag SES of niet-westerse migratieachtergrond ondervertegenwoordigd zijn op deze voorziening. Deze laatste verklaring sluit aan bij eerder onderzoek. Van Lancker & Ghysels (2016) constateerden eerder dat kinderen uit gezinnen met een laag sociaaleconomische status minder op de bso te vinden zijn. Ook al zijn er vrijwel geen verschillen in het activiteitenaanbod in de bso, als doelgroepkinderen niet de kans krijgen om te profiteren van het aanbod op de bso, kan er mogelijk gesproken worden van kansenongelijkheid. Wellicht kunnen meer doelgroepkinderen gebruik maken van de naschoolse opvang wanneer dit opgenomen wordt in het aanbod van de school, zoals het geval is bij een brede school (du Bois-Reymond, 2009).

De resultaten moeten worden geïnterpreteerd aan de hand van verschillende beperkingen. Ten eerste bestaan er limitaties aan de steekproef. Een groot deel van de gezinnen met een laag SES bestaat namelijk uit gezinnen met een niet-westerse migratieachtergrond (Van den Brakel & Otten, 2019). De data van deze twee variabelen is gebaseerd op de inschattingen van de pedagogisch medewerkers over het aantal doelgroepkinderen in de groep. Deze inschattingen kunnen mogelijk foutief zijn wanneer de pedagogisch medewerkers niet goed zicht hebben op de achtergrond en gezinssituatie van de kinderen. Zo kunnen kinderen met een migratieachtergrond ook een laag SES hebben, maar alleen gerapporteerd worden bij de variabele migratieachtergrond en niet bij laag SES. Zo zijn er mogelijk kinderen niet meegenomen in het onderzochte aandeel doelgroepkinderen en kunnen de ingeschatte percentages mogelijk een vertekend beeld geven van de werkelijkheid. Door de beperkte variantie in de groepssamenstelling kan niet goed onderzocht worden hoe het aanbod van activiteiten er uit ziet in meer diverse groepen. Dit zou een aanbeveling kunnen zijn voor vervolgonderzoek. De steekproef is dan ook landelijk wel representatief, maar voor bijvoorbeeld bso's in grotere steden niet zo representatief. De resultaten van dit onderzoek zijn dan ook niet generaliseerbaar voor alle bso's.

Ten tweede zijn er limitaties bij de uitvoering van het onderzoek. Voor alle variabelen is er niet aan de assumpties van normaliteit en lineariteit voldaan. Echter, dit waren lichte afwijkingen. Door kleine aanpassingen van de data konden de analyses uitgevoerd worden. Dit heeft wel tot gevolg dat de uitkomsten van het onderzoek minder accuraat zijn. Een andere beperking van het huidige onderzoek is dat er weinig variantie was binnen de variabelen van het activiteiteenaanbod. Dit kan erop duiden dat de ontwikkelingsgerichte en interculturele activiteiten nauwelijks worden aangeboden op de bso's. Wanneer het aanbod al gering is, kan er ook nauwelijks resultaat worden gevonden in samenhang met andere voorspellers.

In vervolgonderzoek zou het interessant zijn om andere cut-off waarden te gebruiken voor het construeren van de dummyvariabelen van de doelgroepkinderen. In deze studie is namelijk gekozen voor median split bij het vormen van de dummyvariabelen. In het huidige onderzoek zijn de cut-off waarden voor de dummyvariabelen vrij laag, op .24 voor niet-westers en .26 voor laag SES. Alles boven deze waarden is gecategoriseerd als 'veel niet-westerse kinderen in de groep' en 'veel kinderen met laag SES kinderen in de groep'. In een recent onderzoek is de split gebaseerd op een 50/50 verdeling (Van Schaik, Leseman & de Haan, 2016). Echter, dit was voor het huidige onderzoek niet bruikbaar, aangezien voor laag SES 88 procent van de groepen vergeleken wordt met 12 procent van de groepen, en voor niet-westers 92,5 procent met 7,5 procent van de groepen wordt vergeleken. Wanneer een volgend onderzoek gebruik maakt van andere cut-off waarden zou kunnen blijken of de samenhang tussen de variabelen meer of minder significant worden.

Het huidige onderzoek is een aanvulling op het bestaande onderzoek naar de kwaliteit van bso's in Nederland, aangezien er nog niet veel onderzoek is gedaan naar de bso. Het onderzoek geeft belangrijke aanwijzingen dat niet zozeer het aandeel doelgroepkinderen betrekking heeft op het aanbod van activiteiten wat voor kansenongelijkheid zorgt, maar juist dat de afwezigheid van doelgroepkinderen in de bso betrekking heeft op kansenongelijkheid. Doelgroepkinderen krijgen minder kansen om gebruik te maken van de bso. Een aanbeveling zou zijn om naschoolse opvang toegankelijker te maken voor doelgroepkinderen door middel van het vergroten van het aanbod van de school, zoals bij een brede school.

Referenties

- Acock, A. C. (2014). *A gentle introduction to stata* (4th Edition). State Press, College Station
- Bierman, K. L., Domitrovich, C. E., Nix, R. L., Gest, S. D., Welsh, J. A., Greenberg, M. T., ... & Gill, S. (2008). Promoting academic and social-emotional school readiness: The Head Start REDI Program. *Child Development, 79*, 1802–1817.
doi:10.1111/j.1467-8624.2008.01227.x
- Boogaard, M., Fukkink, R., & Felix, C. (2008). Chillen, skaten, gamen: Opvattingen over kwalitatief goede buitenschoolse opvang in Nederland. (SCO-rapport nr.787). Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut.
- Boogaard, M., & Fukkink, R. (2009). Pedagogische kwaliteit van buitenschoolse opvang: De ontwikkeling van een meetinstrument. (SCO-rapport nr. 821). Amsterdam: SCO-Kohnstamm Instituut
- Borman, G. D., & Dowling, M. (2010). Schools and inequality: A multilevel analysis of Coleman's equality of educational opportunity data. *Teachers College Record, 112*, 1201–1246. Geraadpleegd van <https://psycnet.apa.org/record/2011-06372-001>
- Boykin, A.W., & Bailey, C.T. (1999). Experimental research on the role of cultural factors in school relevant cognitive functioning. CRESPAR Technical Report, Baltimore: Johns Hopkins University.
- Burchinal, M. R., & Cryer, D. (2003). Diversity, child care quality, and developmental outcomes. *Early Childhood Research Quarterly, 18*, 401-426.
doi:10.1016/j.ecresq.2003.09.003
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin, 112*, 155–159.
doi:10.1037/0033-2909.112.1.155
- Crosnoe, R., & Cooper, C. E. (2010). Economically disadvantaged children's transitions into elementary school. *American Educational Research Journal, 47*, 258–291.
doi:10.3102/0002831209351564

Dronkers, J., Elfers, L., Karsten, S., Van der Velden, R., & Van de Werfhorst, H. (2016).

Groeiende ongelijkheid vraagt om ingrijpen. *Socialisme en Democratie*, 73, 8-53.

Geraadpleegd van

https://pure.uva.nl/ws/files/41840797/dronkers_elfers_karsten_van_der_veldenvan_de_werfhorst_groeiende_ongelijkheid_vraagt_om_ingrijpen.pdf

Du Bois-Reymond, M. (2009). The integration of formal and non-formal education: The

Dutch "brede school". *Social work & Society*, 7, 177-198. Geraadpleegd van

[https://utrechtuniversity.on.worldcat.org/atoztitles/link?sid=google&auinit=M&aulast=du+Bois-Reymond&atitle=The+integration+of+formal+and+non-formal+education:+The+Dutch+"brede+school"&title=Social+Work+and+Society&volume=7&issue=2&date=2009&spage=177&issn=1613-8953](https://utrechtuniversity.on.worldcat.org/atoztitles/link?sid=google&auinit=M&aulast=du+Bois-Reymond&atitle=The+integration+of+formal+and+non-formal+education:+The+Dutch+)

Felfe, C., & Zierow, L. (2014). After-school center-based care and children's

development. *The B.E. Journal of Economic Analysis and Policy*, 14, 1299-1336.

doi:10.1515/bejeap-2013-0131

Field, A. P. (2005). *Discovering statistics using SPSS* (2nd edition). London: Sage.

Fukkink, R., & Boogaard, M. (2016). Pedagogische kwaliteit van de buitenschoolse

opvang in Nederland. *Pedagogische Studiën*, 93, 2-14.

Fulgini, A. S., Howes, C., Huang, Y., Hong, S. S., & Lara-Cinisomo, S. (2012). Activity

settings and daily routines in preschool classrooms: Diverse experiences in early learning settings for low-income children. *Early Childhood Research Quarterly*, 27,

198-209. doi:10.1016/j.ecresq.2011.10.001

Ghysels, J., & Van Lancker, W. (2011). The unequal benefits of activation: An analysis

of the social distribution of family policy among families with young children.

Journal of European Social Policy, 21, 472-485. doi:10.1177/0958928711418853

Hayes, A. F. (2017). *Introduction to mediation, moderation and conditional process*

analysis: A regression-based approach (2nd ed.). New York: Guilford publications.

Inspectie van het Onderwijs. (2019). *Deelrapport - De staat van het primair onderwijs*

2019. Geraadpleegd van

<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/staat-van-het-onderwijs/documenten/rapporten/2019/04/10/deelrapport-primair-onderwijs>

Lauer, P. A., Akiba, M., Wilkerson, S. B., Apthorp, H. S., Snow, D., & Martin-Glenn, M. L. (2006). Out-of-school time programs: A meta-analysis of effects for at-risk students. *Review of Educational Research, 76*, 275-313.

doi:10.3102/00346543076002275

Magnuson, K. A., & Waldfogel, J. (2005). Early childhood care and education: Effects on ethnic and racial gaps in school readiness. *The Future of Children, 15*, 169-196.

doi:10.1353/foc.2005.0005

Mahoney, J. L., & Bergman, L. R. (2002). Conceptual and methodological considerations in a developmental approach to the study of positive adaptation. *Journal of Applied Developmental Psychology, 23*, 195-217. doi:10.1016/S0193-

3973(02)00104-1

Mahoney, J. L., Eccles, J. S., & Larson, R. W. (2004). Processes of adjustment in organized out-of-school activities: Opportunities and risks. *New Directions for Youth Development, 101*, 115-144. doi:10.1002/yd.74

Mahoney, J. L., Lord, H., & Carryl, E. (2005). An ecological analysis of after-school program participation and the development of academic performance and motivational attributes for disadvantaged children. *Child Development, 76*, 811-825. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00879.x

McCartney, K., Dearing, E., Taylor, B. A., & Bub, K. L. (2007). Quality child care supports the achievement of low-income children: Direct and indirect pathways through caregiving and the home environment. *Journal of Applied Developmental Psychology, 28*, 411-426. doi:10.1016/j.appdev.2007.06.010

Nederlands Jeugdinstituut. (2019, 23 juli). Buitenschoolse opvang (BSO) - Cijfers | NJI. Geraadpleegd op 17 februari 2020, van [https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-voorziening/Buitenschoolse-opvang-\(BSO\)](https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-voorziening/Buitenschoolse-opvang-(BSO))

Plantenga, J., & Remery, C. (2017). Out-of-school childcare: Exploring availability and quality in EU member states. *Journal of European Social Policy, 27*, 25-39.

doi:10.1177/0958928716672174

Patall, E. A., Cooper, H., & Batts Allen, A. (2010). Extending the school day or school year: A systematic review of research (1985–2009). *Review of Educational Research, 80*, 401–436. doi:10.3102/0034654310377086

Pattnaik, J. (2003). Learning about the “Other”: Building a case for intercultural understanding among minority children. *Childhood Education, 79*, 204–211. doi:10.1080/00094056.2003.10521194

Plooij, F. (2011). *Onderzoek doen. Een praktische inleiding in onderzoeksvaardigheden*. (2e ed.). Amsterdam, Nederland: Pearson Benelux B.V.

Schreuder, L., Boogaard, M., Fukkink, R., & Hoex, J. (2011). *Pedagogisch kader kindercentra 4 – 13 jaar. Springplank naar een gefundeerde aanpak in de buitenschoolse opvang*. Amsterdam: Reed Business. Geraadpleegd van https://www.stichtingbkk.nl/images/Boek_peka_kindercentra_4-13.pdf

Seibel, V., & Hedegaard, T. F. (2017). Migrants’ and natives’ attitudes to formal childcare in the Netherlands, Denmark and Germany. *Children and Youth Services Review, 78*, 112–121. doi:10.1016/j.childyouth.2017.05.017

Siegler, R. S., & Ramani, G. B. (2009). Playing linear number board games—but not circular ones—improves low-income preschoolers’ numerical understanding. *Journal of Educational Psychology, 101*, 545–560. doi:10.1037/a0014239

Slot, P. L., Jepma, IJ., Muller, P., Romijn, B. R., Bekkering, C. I. V., & Leseman, P. P. M. (2019). Ontwikkelingen in de kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang: Gecombineerde metingen 2017 - 2019. Geraadpleegd van https://www.monitorlkk.nl/pathtoimg.php?id=3516&image=rapport_final_lkk_gecombineerde_metingen_2017_2019_def_002.pdf

Slot, P. L., Jepma, IJ., Muller, P., Romijn, B. R., & Leseman, P. P. M. (2018). Kwaliteit van de Nederlandse kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang: Gecombineerde metingen 2017-2018. Geraadpleegd van

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/02/25/lkk-rapport-meting-2017-2018>

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2012). *Using Multivariate Statistics* (6th ed.). New York: Harper Collins

Vandell, D. L., Pierce, K. M., & Dadisman, K. (2005). Out-of-school settings as a developmental context for children and youth. *Advances in Child Development and Behavior*, 33, 43–77. doi:10.1016/S0065-2407(05)80004-7

Van Dijk, M., Vroonhof, K., & Schreuder, L. (2000). Pedagogisch beleid in de BSO over het opzetten van een pedagogisch beleidsplan. Geraadpleegd van <https://www.nji.nl/nl/Kennis/Publicaties/NJi-Publicaties/Pedagogisch-beleid-in-de-BSO>

Van Lancker, W. (2013), Putting the child-centred investment strategy to the test: Evidence for EU27. *European Journal of Social Security*, 15, 4–27. doi:10.1177/138826271301500103

Van Lancker, W. (2018). Reducing inequality in childcare service use across European countries: What (if any) is the role of social spending? *Social Policy & Administration*, 52, 271-292. doi:10.1111/spol.12311

Van Lancker, W., & Ghysels, J. (2016). Explaining patterns of inequality in childcare service use across 31 developed economies: A welfare state perspective. *International Journal of Comparative Sociology*, 57, 310-337. doi:10.1177/0020715216674252

Van Schaik, S. D. M., Leseman, P. P. M., & De Haan, M. J. (2016). ECEC Access and equity for minority children and children from low-educated parents in the Netherlands. Unpublished document.

Van de Werfhorst, H. G. (2015). De achterkant van autonomie: Maatwerk, sturing en ongelijkheid. *Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, 27, 286-293. Geraadpleegd van <https://hdl.handle.net/11245.1/7a9c791f-cca6-452c-b015-089a1c4fb070>

Van den Brakel, M., & Otten, F. (2019). Armoederisico in 2017 toegenomen.

Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2019/07/armoederisico-in-2017-toegenomen>

Van der Werf, W., Slot, P., Kenis, P., & Leseman, P. (2018). Gevolgen van marktdifferentiatie voor diversiteit, inclusie en kansengelijkheid in kindercentra, een vergelijkende casestudy. *Sociologie, 14*, 1-24.

doi:10.5117/soc2018.1.001.werf

Wishard, A. G., Shivers, E. M., Howes, C., & Ritchie, S. (2003). Child care program and teacher practices: Associations with quality and children's experiences. *Early Childhood Research Quarterly, 18*, 65-103. doi:10.1016/S0885-2006(03)00007-3

Appendix A

Tabel 3. *Percentage doelgroepkinderen*

Percentage doelgroepkinderen in de groep	Cumulatieve percentage niet-Western	Cumulatieve percentage laag SES
0% - 0,99%	11.3	18.1
10% - 19,9%	22.5	26.7
20% - 29,9%	46.3	39.7
30% - 39,9%	66.3	54.3
40% - 49,9%	82.5	74.1
50% - 59,9%	92.5	87.9
60% - 69,9%	-	95.7
70% - 79,9%	-	-
80% - 89,9%	-	-
90% - 99,9%	-	-
100%	100%	100%